

17.12.2007

Dnro 3760/4/05

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kaija Tanttinen-Laakkonen

JATKO-OPISKELIJOIDEN HAMMASHOIDON JÄRJESTÄMINEN YTHS:SSÄ

1 KANTELU

Kantelija arvostelee 10.12.2005 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjoituksessa Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (jälj. YTHS) menettelyä jatko-opiskelijoiden hammashoidon rajaamisessa ja Helsingin terveystieteiden keskuksen menettelyä hammashoidon järjestämisessä.

Kantelija kertoo jatko-opiskelijana saaneensa YTHS:ltä hammashoitoa vuoden 2003 lokakuuhun asti. Tämän jälkeen hän sai vain akuuttihoitoa. Kantelijan mukaan tämäkin jatko-opiskelijoiden oikeus hammashoitoon tullaan poistamaan 1.9.2006 alkaen. Kantelija toteaa, että hänen hampaidensa perushoito ja hammastarkastukset jäivät tekemättä vuosina 2004 ja 2005.

Kantelija kertoo edelleen, että hänen hampaansa lohjettua 24.8.2005 hän ei saanut Helsingin terveystieteiden keskukselta akuuttihoitoa, vaan hoitoaika annettiin vasta päivämäärälle 25.10.2005. Kertomansa mukaan hän pääsi kuitenkin YTHS:öön akuuttihoitoon, jossa hampaan terävät reunat hiottiin. Hoitava hammaslääkäri suositteli pikaista jatkohoitoa ja hampaan kruunuttamista. Kyseinen hammas paikattiin 25.10.2005 terveystieteiden keskuksessa. Kantelija sai hampaiden tarkastamiseksi ja hammaskiven poistamiseksi hoitoajan terveystieteiden keskukselta päivämäärälle 18.1.2006.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeet

Päätökseen liittyvät oikeusohjeet käyvät ilmi päätöksen liitteestä.

3.2 YTHS:n menettely

3.2.1 YTHS:n antama selvitys ja selitys

YTHS toteaa selvityksessään, että säätiö järjestää yliopisto-opiskelijoiden opiskelijaterveydenhuollon kansanterveyslain 14 §:n 1 momentin 6 kohdan perusteella kuntien kanssa tehdyllä sopimuksella. Säätiö ja yliopistokaupungit ovat vuonna 1988 solmineet sopimukset yleisavustuksen maksamisesta säätiön toimintaan. Nämä kuntasopimukset perustuivat säätiön ja Kuntaliiton neuvottelemaan sopimusmalliin. Aikoinaan lääkintöhallitus hyväksyi säätiön ja kuntien väliset sopimukset. Kansanterveyslain muuttamisesta annetun lain (71/1991) siirtymäsäännöksessä todettiin, että lääkintöhallituksen hyväksymät kuntasopimukset olivat sellaisinaan voimassa tehtävän siirryttyä lääkintöhallitukselta sosiaali- ja terveysministeriölle lääkintöhallituksen lakkauttamisen yhteydessä.

YTHS:n selvityksen mukaan säätiön toiminta rahoitetaan opiskelijoiden maksamilla terveydenhoito- ja käyntimaksuilla (noin 18–20 %), Kansaneläkelaitoksen maksamalla korvauksella (enintään 63 %) ja yliopistokaupunkien maksamalla yleisavustuksella (noin 11–12 %). Kunkin rahoittajan euromääräinen osuus perustuu vuosittaiseen opiskelijoiden lukumäärään. Rahoittajien prosentuaalisista osuuksista on tehty erilliset sopimukset. YTHS:n vuotuinen budjetti on käyttöbudjetti, joka perustuu näiden sopimusten mukaisiin suorituksiin. Resurssien lisäykseen ei ole automaattisesti mahdollisuuksia, vaan se edellyttää kaikkien rahoittajatahojen hyväksyntää. Yksinomaan säätiön päätöksillä ei näin ollen voida lisätä palveluja.

YTHS:n selvityksen mukaan opiskelijoiden rahoitusosuus perustuu siihen, että kaikki perustutkintoa suorittavat opiskelijat maksavat ylioppilaskunnan jäsenmaksuun sisältyvän vakuutusmaksuluonteisen terveydenhoitomaksun, jonka ylioppilaskunta tilittää säätiölle. Kaikki perustutkintoa opiskelevat ovat yliopistolain mukaan ylioppilaskunnan jäseniä. Jatko-opiskelijoiden liittyminen ylioppilaskuntaan on vapaaehtoista, joten myös terveydenhoitomaksu on vapaaehtoinen. Opiskelijoiden terveydenhoitomaksuilla katetaan noin 14–15 % ja käyntimaksuilla 4–5 % säätiön toiminnan kuluista.

YTHS:n hallituksen päätöksen mukaan jatkotutkintoa opiskelevilla ei ole ollut enää 1.9.2006 jälkeen mahdollisuutta käyttää säätiön suun terveydenhuollon palveluita. Tämän vuoksi heidän vapaaehtoista terveydenhoitomaksuaan alennettiin 25 euroon.

YTHS:n hallituksen päätös perustui siihen, että sen käsityksen mukaan kunnilla on vastuu terveyden- ja sairaanhoidon sekä hammashuollon järjestämisestä muille kuin päätoimisesti perustutkintoa opiskeleville samoin kuin yliopiston kirjoissa poissaoleviksi kirjoittautuneille. YTHS katsoo, että säätiön toiminta yksityisten terveystalveluiden tuottajana sekä sen rahoituksen vakuutusluonteisuus ja sopimusperusteisuus huomioon ottaen säätiön hallituksella on ollut oikeus tarkistaa jatko-opiskelijoiden terveydenhoitomaksua.

YTHS toteaa selityksessään, että sen toiminta ja rahoitus perustuvat vain välillisesti kansanterveyslakiin. YTHS ei voi sääntöjensä, rahoitusrakenteensa tai hallintonsa perusteella vastata kaikesta opiskelijoiden terveyteen liittyvistä

kysymyksistä. Kuntasopimusten solmimisen ajankohtana YTHS vastasi opiskelijaterveydenhuollon järjestämisestä vain perustutkintoa suorittaneille opiskelijoille, jotka kuuluivat ylioppilaskuntaan ja maksoivat jäsenmaksua. Jatko-opiskelijat eivät voineet liittyä ylioppilaskuntaan ja heidän terveydenhuollonsa järjestämisestä vastasivat kunnat. Jatko-opiskelijoiden mahdollisuus liittyä ylioppilaskuntaa toteutui vasta yliopistolain muutoksella 1.8.1998 lukien.

YTHS:n käsityksen mukaan tulkinta siitä, ketkä ovat YTHS:n palveluiden piirissä, on ollut sopimuskumppaneiden välinen asia eikä yliopistolain 1.8.1998 voimaan tullut muutos siten automaattisesti laajentanut sopimuksen tulkintaa sosiaali- ja terveysministeriön tarkoittamalla tavalla. Sopimuskumppaneiden kesken ei ole sovittu sopimuksen laajentamisesta. Ylioppilaskuntaan kuulumattomien jatko-opiskelijoiden terveydenhuollon järjestäminen on jatkunut entiseen tapaan kuntien toimintana. YTHS korostaa, että yliopistolain muutoksen mukaan jatko-opiskelijoiden liittyminen ylioppilaskuntaan on vapaaehtoista ja että vapaaehtoinen ylioppilaskunnan jäsenmaksuun sisältyvä terveydenhoitomaksu ei sisällä suun terveydenhuollon palveluja. Ylioppilaskunnan jäsenmaksun maksaneet jatko-opiskelijat ovat siten rajoitetusti YTHS:n asiakkaita.

YTHS painottaa selityksessään sitä, että rahoitusosuuksien muuttaminen on nollasummapieliä. Muiden rahoittajien maksuosuuksien kasvattamisella vähennettäisiin vastaavasti Kansaneläkelaitoksen säädösperusteista rahoitusosuutta. Rahoituspohjan muuttaminen voisi johtaa säätiön toiminnan uudelleen arviointiin ja saattaa sen aseman epävarmaan tilanteeseen valtakunnallisena organisaationa, jonka palveluksessa työskentelee noin 600 terveydenhuollon ammattilaista.

3.2.2

Asiantuntijalausunnot

Sosiaali- ja terveysministeriö yhtyy lausunnossaan Etelä-Suomen lääninhallituksen käsitykseen siitä, että YTHS:n tulee noudattaa myös jatko-opiskelijoiden hoitoon pääsyssä niitä yleisiä periaatteita, jotka koskevat pääsyä kunnan järjestämiin suun terveydenhuollon palveluihin. YTHS:n asema opiskelijaterveydenhuollon palvelujen järjestäjänä perustuu kansanterveyslakiin ja Helsingin kaupungin ja YTHS:n syyskuussa 1988 tekemään sopimukseen. Kansanterveyslain 14 §:n 1 momentin 6 kohdassa säädetty kunnan velvollisuus opiskelijaterveydenhuollon järjestämiseksi yliopisto-opiskelijoille siirrettiin sopimuksella YTHS:lle.

Arvioitaessa opiskelijastatuksen määräytymistä lähtökohtana on kansanterveysasetuksen 3 §:n 2 momentin mukainen opiskelijan määritelmä. Sen mukaan oppilaitoksen opiskelijana pidetään henkilöä, joka harjoittaa päätoimisesti opintojaan kyseisessä oppilaitoksessa ja jonka opinnot kestävät päätoimisesti harjoitettuna vähintään 4 kuukauden ajan kalenteri- ja lukuvuodessa, jollei kunta jonkin oppilaitoksen tai kurssin osalta erityisestä syystä ole hyväksynyt lyhyempää aikaa. Muut perusteet palvelujen rajaamiseen ovat ministeriön käsityksen mukaan lainvastaisia, kuten päätös rajata opiskelijaksi vain perustutkintoa suorittava.

Ministeriön lausunnon mukaan YTHS on rajannut yksipuolisesti hoitovastuutaan kansanterveyslain ja em. sopimuksen vastaisesti. Sen vuoksi YTHS:n tulisi välittömästi muuttaa toimintakäytäntönsä voimassa olevien säännösten mukaiseksi. Ministeriö toteaa lähettäneensä jäljennöksen lausunnostaan Terveystieteiden tutkimuskeskukselle, jotta se ryhtyisi tarvittaviin toimenpiteisiin YTHS:n toiminnassa olevien puutteiden johdosta.

Kommentoidessaan YTHS:n selitystä ministeriö toteaa, että säätiö ei ole tuonut selityksessään esille mitään sellaista, joka muuttaisi ministeriön lausunnossaan esittämiä kannanottoja. Ministeriö korostaa, ettei sairausvakuutuslaki millään tavoin rajaa jatko-opiskelijoiden opiskelijaterveydenhuollon järjestämistä muita opiskelijoita suppeammaksi. Opiskelijaterveydenhuollon järjestämisvastuu on siirtynyt kansanterveyslain ja mainitun sopimuksen perusteella YTHS:lle kokonaisuudessaan myös jatko-opiskelijoiden osalta. Ministeriö toistaa, että YTHS ei voi omalla päätöksellään rajata jatko-opiskelijoiden suun terveydenhuollon palveluita opiskelijaterveydenhuollon ulkopuolelle.

3.2.3

Kannanotto

YTHS:n ja Helsingin kaupungin välinen sopimus

Helsingin kaupunki sopi opiskelijaterveydenhuollon järjestämisestä YTHS:n kanssa syyskuussa 1988. Sopimus tuli voimaan 1.1.1989 ja oli tarkoitettu olemaan voimassa toistaiseksi edellyttäen, että silloinen lääkintöhallitus hyväksyi menettelytavan kansanterveyslain 14 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaisesti. Sopimuksen mukaan Helsingin kaupunki tukee YTHS:n yliopisto- ja korkeakouluopiskelijoille järjestämää opiskelijaterveydenhuoltoa vuotuisella toiminta-avustuksella, joka määräytyy niiden opiskelijoiden lukumäärän mukaan, jotka ovat ko. vuonna opiskelleet kaupungin alueella sijaitsevassa yliopistossa tai korkeakoulussa ja ovat maksaneet YTHS:n terveydenhoitomaksun.

Lääkintöhallitus hyväksyi 4.5.1988 yliopisto- ja korkeakouluopiskelijoiden terveyden- ja sairaanhoidon sekä hammashuollon järjestämisen YTHS:n toimesta Suomen Kaupunkiliitolle osoittamansa kirjeen mukaan nykyisessä laajuudessaan seuraavissa kaupungeissa: Espoo, Helsinki, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Kajaani, Kouvola, Kuopio, Lappeenranta, Oulu, Rauma, Rovaniemi, Savonlinna, Tampere, Turku, Vaasa.

Suomen Kaupunkiliitto lähetti 9.5.1988 ao. kaupungeille ja kansanterveystyön kuntainliitoille suosituksen siitä, että ne solmisivat sopimuksen YTHS:n kanssa opiskelijaterveydenhuollon järjestämisestä. Suosituksen mukaan korkeakoulupaikkakunta ei voi sopia pienemmästä avustuksesta ja järjestää osan palveluista itse, koska se ei voi olla vaikuttamatta YTHS:n palvelukokonaisuuden pirstoutumiseen ja suunnitelmallisuuden vähenemiseen. Suosituksessa todettiin myös, että lääkintöhallituskin on ilmoittanut hyväksyvänsä vain kokonaisjärjestelmät eli joko toiminta hoidetaan

omana toimintana tai annetaan se edelleen YTHS:n tehtäväksi maksamalla määrättyä avustusta.

Lääkintöhallitukselle kansanterveyslain 14 §:n 1 momentin 6 kohdassa säädetty tehtävä siirtyi kansanterveyslain muuttamisesta 17.1.1991 annetulla, 1.3.1991 voimaan tulleella lailla (71/1991) sosiaali- ja terveysministeriölle. Lain siirtymäsäännöksen mukaan "kunnalla, joka on järjestänyt yliopisto- ja korkeakouluopiskelijoiden terveyden- ja sairaanhoidon sekä hammashuollon lääkintöhallituksen hyväksymällä tavalla, on ilman eri lupaa tämän lain voimaan tultuakin oikeus järjestää yliopisto- ja korkeakouluopiskelijoiden terveyden- ja sairaanhoidon sekä hammashuolto tällä tavalla."

YTHS:n käsitys suun terveydenhuollon palvelujen järjestämisvelvollisuudesta

YTHS siis katsoo, että sillä ei ole velvollisuutta järjestää terveydenhoitomaksun maksaneille jatkotutkintoa suorittaville opiskelijoille (jälj. jatko-opiskelijoille) suun terveydenhuollon palveluita. Se toteaa, että kuntasopimuksen solmimisen ajankohtana oikeus käyttää säätiön suun terveydenhuollon palveluja oli vain perustutkintoa suorittavilla opiskelijoilla, jotka kuuluivat ylioppilaskuntaan ja maksoivat jäsenmaksua yliopistolain mukaisesti. Jatko-opiskelijat eivät voineet tuolloin liittyä ylioppilaskuntaan, joten heidän terveydenhuoltonsa järjestämisestä vastasivat kunnat.

YTHS:n käsityksen mukaan tulkinta siitä, ketkä ovat YTHS:n palveluiden piirissä, on ollut sopimuskumppaneiden välinen asia eikä yliopistolain 1.8.1998 voimaan tullut muutos automaattisesti laajentanut sopimuksen tulkintaa sosiaali- ja terveysministeriön tarkoittamalla tavalla. Sopimuskumppaneiden kesken ei ole sovittu sopimuksen laajentamisesta.

Johtopäätös

YTHS:n käsitys siitä, ettei se ole ollut velvollinen järjestämään suun terveydenhuollon palveluja jatko-opiskelijoille, koska jatko-opiskelijat eivät ole voineet liittyä sopimusta solmittaessa ylioppilaskuntaan ja siten maksaa jäsenmaksua, ei ole käsitykseni mukaan perusteltu. Jo ennen yliopistolain voimaan tuloa 1.8.1998 myös muut kuin alemmaa tai ylempää korkeakoulututkintoa suorittavat opiskelijat ovat voineet liittyä ylioppilaskunnan jäseniksi, maksaa YTHS:n terveydenhoitomaksun ja tulla sen opiskelijaterveydenhuollon piiriin. Helsingin kaupungin terveyslautakunnan ja YTHS:n välillä solmitun, 1.1.1989 voimaan tulleen sopimuksen mukaan Helsingin kaupungin tuki määräytyi niiden opiskelijoiden lukumäärän mukaan, jotka olivat ko. vuonna opiskelleet kaupungin alueella sijaitsevassa yliopistossa tai korkeakoulussa ja maksaneet YTHS:n terveydenhoitomaksun.

YTHS on myös käytännössä järjestänyt suun terveydenhuollon palveluita kaikille yliopisto- ja korkeakouluopiskelijoille, myös jatko-opiskelijoille, jotka ovat maksaneet YTHS:n terveydenhoitomaksun. Tämä käy ilmi paitsi kantelijan kantelusta ja sen liitteinä olevista potilasasiakirjamerkinnöistä myös YTHS:n minulle antamasta selvityksestä erääseen toiseen kanteluun (dnro 1317/4/03), joka koski YTHS:n päätöstä rajoittaa perustutkintoa opiskelevien oikeutta hammashuoltoon.

Kantelijan kantelusta ja sen liitteistä ilmenee, että YTHS on järjestänyt kantelijalle jatko-opiskelijana hammashuoltoa lokakuuhun 2003 asti. Tämän jälkeen hän sai jatko-opiskelijana akuuttihammashoitoa. Nämä järjestelyt johtuivat YTHS:n hallituksen 20.5.2003 hyväksymistä ns. ensisijaisuusohjeista, jotka tulivat voimaan 1.9.2003 (YTHS:n selvitys 13.8.2003). YTHS päätti tuolloin kohdentaa suun terveydenhuollon palvelut ensisijaisesti ensimmäistä perustutkintoa opiskeleviin kuudenteen opiskeluvuoteen asti. Akuuttihoito annettiin kokonaisuudessaan kaikille perustutkintoa suorittaville opiskelijoille. Jatkotutkintoa suorittaville turvattiin yksi käynti samaa akuuttiongelmaa kohti.

Totesin näistä ensisijaisuusohjeista 23.11.2004 antamassani päätöksessä (dnro 1317/4/03), että siltä osin kuin ohjeet eivät jättäneet tilaa palvelun tarvitsijan yksilöllisen hoidon tarpeen arvioimiselle, ne olivat ristiriidassa lainsäädännön kanssa. Totesin, ettei YTHS:n ohjeilla voitu sulkea pois opiskelijoita, joilla on hoidon tarvetta. YTHS:n ohjeet merkitsivät sitä, että kuudennen opiskeluvuoden jälkeen päätoimisen oireettoman opiskelijan oikeus päästä suun ja hampaiden tutkimukseen ja hoitoon YTHS:n terveydenhoitoasemille oli sattumanvaraista: He saivat varata vapaana olevia tutkimusaikoja tai he voivat saada peruutusajan. Palveluja ei voitu kansanterveyslain mukaan rajata päätoimisen opiskelijan opiskeluajan pituuden tai suoritettujen perustutkintojen määrän perusteella.

YTHS muutti kanteluun 23.11.2004 antamani päätöksen johdosta ensisijaisuusohjeitaan 25.4.2005 niin, että kyseinen rajoitus poistettiin 1.1.2006 lukien. Säätiö poisti kuitenkin samassa yhteydessä jatko-opiskelijoilta näiden palveluiden käyttöoikeuden ja alensi heidän terveydenhoitomaksuaan 1.9.2006 lukien.

Kansanterveysasetuksen mukaan opiskelijana pidetään henkilöä, joka harjoittaa päätoimisesti opintojaan ja jonka opinnot kestävät päätoimisesti harjoitettuna vähintään 4 kuukauden ajan kalenteri- ja lukuvuodessa, jollei kunta jonkin oppilaitoksen tai kurssin osalta erityisestä syystä ole hyväksynyt lyhyempää aikaa. Jos jatko-opiskelija täyttää nämä opiskelijalta vaadittavat edellytykset, häntä on pidettävä säännöksessä tarkoitettuna opiskelijana. Myöskään sairausvakuutuslaki ei rajaa jatko-opiskelijoiden opiskelijaterveydenhuollon järjestämistä muita yliopisto-opiskelijoita suppeammaksi. YTHS:n asema yliopisto-opiskelijoiden opiskelijaterveydenhuollon järjestäjänä perustuu kansanterveyslakiin. Lain 14 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan yliopisto-opiskelijoiden *terveydenhoito, sairaanhoito ja suun terveydenhuolto* voidaan kunnan suostumuksella järjestää muutoin sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymällä tavalla. Yliopisto-opiskelijoiden opiskelijaterveydenhuollon järjestämisvastuu on siirtynyt tuon säännöksen nojalla YTHS:lle myös jatko-opiskelijoiden osalta *kokonaisuudessaan*, suun terveydenhuollon palvelut mukaan lukien.

Asiakirjoista käytettävissä olevan selvityksen, asiantuntijalausuntojen ja edellä mainittujen oikeusohjeiden perusteella käsitykseni on, että YTHS:llä ei ole ollut oikeutta yksipuolisesti omalla päätöksellään rajata jatko-opiskelijoiden

suun terveydenhuollon palveluita järjestämisvastuullaan olevan opiskelijaterveydenhuollon ulkopuolelle.

3.3

Helsingin terveystieteiden keskuksen menettely

Helsingin terveystieteiden keskuksen antaman selvityksen mukaan kantelija otti 26.8.2005 yhteyttä terveystieteiden keskuksen hammashuollon keskitettyyn ajanvaraukseen lohjenneen hampaansa vuoksi. Ajanvarauksessa terveydenhuollon ammattihenkilö arvioi, ettei kantelija ollut kiireellisen hoidon tarpeessa. Potilasasiakirjamerkintöjen mukaan hänellä oli oireeton lohkeama. Kantelija sai hoitoajan päivämäärälle 25.10.2005, jolloin hammas paikattiin. Kantelija tiedusteli hampaiden tarkastusaikaa ja hän sai keskitetyn ajanvarauksen numeron, johon hän soitti 26.10.2005 saaden ajan päivämäärälle 18.1.2006. Terveystieteiden keskuksen selvityksen mukaan kantelijan hoidon tarve arvioitiin oikein ja hän sai seuraavan hoitokäyntinsä kohtuullisessa ajassa.

Asiakirjoista käytettävissä olevan selvityksen en ole voinut todeta Helsingin terveystieteiden keskuksen menetelleen lainvastaisesti hammashoidon järjestämisessä kantelijalle.

Kiinnitän kuitenkin terveystieteiden keskuksen huomiota Etelä-Suomen lääninhallituksen esittämään käsitykseen siitä, että kantelijan kannalta olisi ollut suositeltavaa päästä hoitoon jo kolmen viikon kuluessa. Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa lausunnossaan, että potilaan hoidon aiheutta yksilöllisesti asetettaessa voidaan poiketa yhtenäisistä hoitoon pääsyn perusteista ja päättää nopeammasta hoitoon pääsystä potilaan tarpeen mukaan.

4

TOIMENPITEET

Sosiaali- ja terveysministeriö on edellä kohdassa 3.2.2 esitetyn mukaisesti pyytänyt Terveydenhuollon oikeusturvakeskusta ryhtymään asiassa toimenpiteisiin. Tämän vuoksi asia ei YTHS:n osalta anna minulle aiheutta muihin toimenpiteisiin kuin että saatan edellä kohdassa 3.2.3 esittämäni käsitykset suun terveydenhuollon järjestämisen periaatteista YTHS:n tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän sille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni myös Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen tietoon.

Kiinnitän Helsingin terveystieteiden keskuksen huomiota edellä kohdassa 3.2 esitettyihin sosiaali- ja terveysministeriön sekä Etelä-Suomen lääninhallituksen käsityksiin.

LIITE

Päätökseen dnro 3760/4/05 liittyvät oikeusohjeet

Suomen perustuslaki

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Kansanterveyslaki

Kansanterveyslain (66/1972) 14 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan kunnan tulee ylläpitää suun terveydenhuoltoa, johon sisältyy väestön suun terveyden edistäminen sekä kunnan asukkaiden suun sairauksien tutkimus, ehkäisy ja hoito.

Kansanterveyslain 14 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan kunnan tulee ylläpitää kunnan alueella sijaitsevien asetuksessa säädettävää koulutusta järjestävien oppilaitosten opiskelijoille näiden kotipaikasta riippumatta opiskelijaterveydenhuoltoa, johon luetaan oppilaitosten terveydellisten olojen valvonta, opiskelijan terveydenhoito ja sairaanhoito sekä suun terveydenhuolto; yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden terveydenhoito ja sairaanhoito sekä suun terveydenhuolto voidaan kuitenkin kunnan suostumuksella järjestää myös muutoin sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymällä tavalla.

Kansanterveysasetuksen (802/1992) mukaan kansanterveyslain 14 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitettuja oppilaitoksia ovat mm. yliopistot ja korkeakoulut (3 §:n 1 mom.) Oppilaitoksen opiskelijana pidetään asetuksen mukaan henkilöä, joka harjoittaa päätoimisesti opintojaan kyseisessä oppilaitoksessa ja jonka opinnot kestävät päätoimisesti harjoitettuna vähintään 4 kuukauden ajan kalenteri- ja lukuvuodessa, jollei kunta jonkin oppilaitoksen tai kurssin osalta erityisestä syystä ole hyväksynyt lyhyempää aikaa (3 §:n 2 mom.).

Vastaava opiskelijan määritelmä sisältyi jo kansanterveysasetuksen muuttamisesta annettuun asetukseen (1140/1976, 7a §:n 2 mom.), joka tuli voimaan 1.1.1977.

Kansanterveyslain 15 b §:n (855/2004) mukaan terveyskeskuksen tulee järjestää toimintansa siten, että potilas voi saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteyden terveyskeskukseen. Terveyskeskuksen ammattihenkilön tulee tehdä hoidon tarpeen arviointi viimeistään kolmantena arkipäivänä siitä, kun potilas otti yhteyden terveyskeskukseen, jollei arviota ole voitu tehdä ensimmäisen yhteydenoton aikana. Kiireelliseen hoitoon on kuitenkin päästävä välittömästi (1 mom.).

Hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä lääketieteellisesti tai hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu hoito tulee järjestää potilaan terveydentila ja sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen

kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kolmessa kuukaudessa siitä, kun hoidon tarve on arvioitu. Tämä kolmen kuukauden enimmäisaika voidaan ylittää suun terveydenhuollossa enintään kolmella kuukaudella, jos lääketieteellisistä, hoidollisista tai muista vastaavista perustelluista syistä hoidon antamista voidaan lykätä potilaan terveydentilan vaarantumatta (2 mom.).

Jos terveyskeskus ei voi itse antaa hoitoa 1 ja 2 momentin mukaisissa enimmäisajoissa, on sen järjestettävä hoito hankkimalla se muilta palveluntuottajilta sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain (733/1992) 4 §:n mukaisesti.

Sosiaali- ja terveysministeriön oppaan "Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet" mukaan potilaiden, joilla on lieviä suun tai hampaiden oireita tai vaivoja, jotka vaativat hoidon tarpeen arviointia ja hoitoa, tulisi päästä hoitoon kolmen viikon kuluessa (STM, Oppaita 2005:5). Sosiaali- ja terveysministeriön antamien täsmentävien ohjeiden mukaan oireeton hampaan lohkeama tulisi hoitaa alle kolmen viikon kuluessa ("Ohjeita hoidon tarpeen arvion tueksi potilaan ensikontaktissa suun terveydenhuollossa", www.stm.fi, Hoitoon pääsyn perusteet tautiluokittain / Hammas- ja suusairaudet).

Sairausvakuutuslaki

Sairausvakuutuslain (1224/2004) 13 luvussa säädetään työterveyshuoltoa koskevista korvauksista. Luvun 11 § koskee yliopisto-opiskelijoiden terveydenhuoltoa. Lainkohdan mukaan Kansaneläkelaitos voi suorittaa YTHS:lle kohtuullisen korvauksen sen järjestämän perusterveydenhuollon kustannuksista (1 mom.). Perusterveydenhuollolla tarkoitetaan opiskelijoiden terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn sekä hoidon kannalta tarpeellista toimintaa, yleis- ja erikoislääkäritasoisien avosairaanhoidon palveluja, mielenterveystyötä sekä suun terveydenhuoltoa lukuun ottamatta oikomishoidon sekä proteettisten ja hammasteknisten toimenpiteiden suorittamista (2 mom.).

Sairausvakuutuslain 12 §:ssä säädetään hyväksyttävistä kustannuksista. Näitä ovat opiskelijoiden perusterveydenhuollosta aiheutuneet tarpeelliset ja kohtuulliset käyttökustannukset ja perustamiskustannukset silloin, kun säätiö on järjestänyt palvelut omalla terveysasemalla tai terveydenhuollon palvelujen antamiseen oikeutetun palveluntuottajan tai ammatinharjoittajan perimät näitä vastaavat maksut ja palkkiot.

Lain 13 §:n mukaan korvausta suoritetaan toiminnan toteuttamiseksi tarpeellisten voimavarojen käytöstä aiheutuneista kustannuksista opiskelijakohtaisen laskennallisen enimmäismäärän perusteella (1 mom.). Lopullinen kokonaiskorvaus on opiskelijakohtainen laskennallinen enimmäismäärä opiskelijamäärällä kerrottuna, kuitenkin enintään 63 prosenttia säätiön tili- ja toimintakauden kokonaisrahoituksesta. Lopullista kokonaiskorvausta laskettaessa opiskelijamäärällä tarkoitetaan tilikauden ennakkokorvaushakemuksessa käytettyä terveydenhoitomaksun maksaneiden määrää (3 mom.).

Yliopistolaki

Yliopistolain (645/1997) 7 §:n mukaan yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja.

Lain 40 §:n mukaan kaikki opiskelijat, jotka on otettu opiskelijoiksi alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, kuuluvat ylioppilaskuntaan. Ylioppilaskunta voi hyväksyä jäsenikseen myös muita yliopiston opiskelijoita.

Yliopistolaki tuli voimaan 1.8.1998. Sillä korvattiin yliopistoista ja korkeakouluista annetut 20 lakia.

Yliopistolakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 263/1996) todetaan seuraavaa: "Ylioppilaskunnista on nykyisin säädetty ylioppilaskuntakohtaisissa asetuksissa, jotka ovat sisällöltään lähes yhdenmukaisia. Asetuksen mukaan kaikki alempaa ja ylempää korkeakoulututkintoa suorittavat opiskelijat ovat ylioppilaskuntien jäseniä ja muuta tutkintoa suorittavat voivat liittyä jäseniksi. Tarkoitus on, että ylioppilaskuntaan kuulumisen on edelleen pakollista alempaa ja ylempää korkeakoulututkintoa suorittaville."

Esim. Helsingin yliopiston ylioppilaskunnasta ja osakunnista annetun asetuksen (756/1972) 1 §:ssä (335/1984) säädettiin, että Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan jäseniä ovat kaikki yliopistossa alempaa tai ylempää korkeakoulututkintoa suorittavat opiskelijat. Opiskelija, joka suorittaa Helsingin yliopistossa muuta tutkintoa, voi liittyä ylioppilaskunnan jäseneksi.